

Клименко Ю. А.

К ИСТОРИИ РАЗВИТИЯ ЭСПЕРАНТО-ДВИЖЕНИЯ В УКРАИНЕ

В статье раскрыта проблема развития эсперанто-движения – движения за принятие эсперанто как языка международного общения, который имеет целью создание непосредственных и равных возможностей для каждого человека в международных отношениях. Своей многолетней историей эсперанто (и как язык, и как движение его сторонников) подтвердил право претендовать на роль универсального средства межкультурного диалога и человеческого взаимопонимания в общемировом масштабе.

Ключевые слова: эсперанто-движение, язык эсперанто, история эсперанто-движения в Украине, современные эсперанто-организации.

Klymenko Y. A.

THE HISTORY OF THE ESPERANTO MOVEMENT IN UKRAINE

This paper reveals the problem of the Esperanto movement – motion for the adoption of Esperanto as an international language, intended to establish a direct and equal opportunities for everyone in the international relations. His long history of Esperanto (and as a language and as a movement of his supporters) confirmed the right to claim to be a universal means of intercultural dialogue and human understanding on a global scale.

Key words: Esperanto movement, the language of Esperanto, the history of the Esperanto movement in Ukraine, the modern Esperanto organizations.

УДК 372(09)(411)

Коляда Т.В.

РОЗБУДОВА СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У ВЕЛИКОБРИТАНІЇ (XIX СТ.)

У статті розглянуто становлення системи професійної підготовки майбутніх учителів Великобританії у XIX столітті, визначено чинники, що вплинули на її становлення, схарактеризовано принцип функціонування системи "учень – учитель", розглянуто її особливості, недоліки та переваги. Обґрунтовано процес модернізації системи підготовки майбутніх учителів у XIX столітті, від початкового етапу "учень-учитель" до етапу становлення системи підготовки вчителів як форми вищої освіти.

Ключові слова: система підготовки майбутнього вчителя, просвітницькі товариства, система "учень-учитель", "Коледжі для вчителів", Закон про початкову школу, "Денні коледжі".

В умовах реформування вітчизняної системи вищої педагогічної освіти, входження її в світові інтеграційні процеси важливого значення набувають питання цілісної системи професійно-педагогічної та практичної підготовки майбутнього вчителя. В Україні визначено, що пріоритетною сферою соціально-економічного, духовного і культурного розвитку держави є освіта, і провідна роль тут належить педагогу, оскільки через його професійну діяльність реалізується державна політика, спрямована на зміцнення інтелектуального та духовного потенціалу нації [2, с. 34].

Аналіз теоретичних педагогічних досліджень, урядових документів та практичного досвіду свідчать про недостатній рівень особистісної професійної підготовки випускників сучасних вищих педагогічних закладів освіти для розв'язання завдань реформування середньої загальноосвітньої школи, вирішення нагальних питань навчання і виховання. У зв'язку з цим учені звертаються до прогресивної спадщини минулого, ретроспективний аналіз якого дозволить виділити провідні ідеї для модернізації системи педагогічної освіти на сучасному етапі. В умовах, коли істотно змінюються і зростають вимоги до обсягу і

характеру освіти, особливо підвищилася актуальність до досвіду професійної підготовки вчителів зарубіжжя. В аспекті проблеми дослідження значну цінність має досвід Великобританії у XIX ст.

Досвід професійної підготовки майбутніх учителів у Великобританії неодноразово став предметом дослідження вітчизняних учених, серед яких Л. Пуховська, А. Парінов, С. Синенко, Ю. Кіщенко, Н. Авшенюк та ін., проте період XIX ст. розглядався поверхнево, що зумовило вибір теми нашої статті.

Мета дослідження полягає в тому, щоб розкрити процес становлення професійної підготовки майбутнього вчителя у Великобританії, виявити чинники, які вплинули на такі зміни, схарактеризувати модернізацію системи підготовки майбутніх вчителів протягом XIX ст.

Досліджуваний період охоплює часи промислового та соціального перевороту та характеризується становленням державного рівня професійної освіти для вчителів. Актуальним є те, що в XIX ст. спостерігається збільшення кількості початкових шкіл, а утримання освіти не відповідало рівню розвитку промисловості. Розширена імперія відчувала потребу в кваліфікованих педагогічних кадрах [1, с. 130].

На початку століття підготовкою вчителів займалися просвітницькі товариства, зокрема: товариство "Британської та Зарубіжної школи" (The British and Foreign School Society), яке було засновано у 1808 році і готувало вчителів у школах для бідних [10]; "Національне Товариство Співпраці з Релігійною Освітою" (National Society for Promoting Religious Education) займалося підготовкою учителів для релігійних шкіл, створене у 1811 році [11, с. 256–257] та ін. Вчителі, які працювали у привілейованих школах, як правило мали вчений ступінь, отриманий у Оксфорді чи Кембриджі з якогось конкретного предмета. Професійну підготовку вчителя отримували згідно власного досвіду, працюючи репетиторами чи помічниками вчителя. Наприклад, для того, щоб отримати посаду вчителя у відомій школі Ітон (Eton school), необхідно було мати не лише вчений ступінь з певного предмету, а ще мати особливі відзнаки: призи, стипендії та ін.; бути лідером та мати організаційні здібності [9, с. 123].

Питання підготовки майбутнього вчителя порушив відомий політик, педагог Д. Кей-Шаттлворт (1804–1877), який у 1839 р. був першим секретарем комітету Таємної ради з питань освіти. Принцип запропонованої ним системи полягав у тому, що здібний учень викладав у школі, і паралельно отримував освіту від її керівництва [6]. У 1846 р. державою було створено першу схему, за якою готували майбутніх учителів (First Teacher Training Scheme, 1846). Така система діяла для ретельно відібраних школярів початкових шкіл, віком від 13 років. Навчаючись протягом п'яти років у школі, вони проходили спеціальний підготовчий педагогічний курс до або після основних уроків. Успішність навчання на курсах щорічно перевірялася представниками інспекції Її Величності з питань освіти (Her Majesty's Inspectorate of Education, HMI). Такі курси тривали півтори години на день протягом п'яти днів на тиждень. Як правило, курс викладав завуч школи (з розрахунку на одного завуча – до 25-ти учнів). Окрім того, за умови задовільної оцінки інспекції в кінці року, учні отримували оплату під час першого року навчання (£ 10 на рік для хлопчиків, та близько двох третин цього – для дівчат). Успішно закінчуючи навчання, учні отримували сертифікат, який дозволяв складати іспит для отримання королівської стипендії (Queen's Scholarships) в розмірі £ 25 для чоловіків, 20 £ для жінок, що давала можливість навчатися і проживати у коледжі безкоштовно. Учні, які з тих чи інших причин не вступали до коледжів, займали позицію "несертифікованих вчителів" (Uncertificated Teacher) чи "помічників учителя" (Assistant Teacher), які мали право бути помічниками вчителів. Незважаючи на це, вони працювали шкільними вчителями, погоджуючись отримувати невисоку заробітну плату. Учні, які вступали у коледжі для вчителів, могли навчатися у них від одного до трьох років. Справа у тому, що студентам видавався сертифікат після успішного завершення кожного навчального року

(1-го ступеня, 2-го ступеня, 3-го найвищого ступеня). Кожен сертифікат вів до щорічної надбавки до їх заробітної плати (відповідно ступеню сертифіката) [12].

У тому ж році приватними вчителями Брайтона було створено товариство вчителів (Society of Teachers), членами якого було відкрито перший коледж професійної підготовки вчителів. Через три роки, згідно затвердження Королівським Указом (Royal Charter) він отримав назву "Коледж наставників" (College of Preceptors). У коледжі майбутні вчителі набували такі кваліфікації: АСР (юриста) ; LCP (ліценціата) ; і FCP (співробітника) [4, с. 34–35].

Починаючи з 1849 р., у педагогічних коледжах мали право навчатися жінки. До 1850 р. коледжів для вчителів налічувалося більше тридцяти. Майже всі перші коледжі (особливо для жінок) були невеликими (максимум 100 студентів), з поганими умовами для навчання та передбачали короткотривалі навчальні курси (половиною коледжів передбачалося курс менше року). Стандарти підготовки вчителів у коледжах часто розглядалися як посередні і неадекватні. Ряд чоловічих коледжів було закрито протягом цього періоду, в той час як більшість жіночих педагогічних коледжів продовжувало своє існування. У жіночих педагогічних коледжах навчання було дешевше і жінки мали змогу отримати кілька додаткових професій на вибір. Окрім того, вчителі - жінки користувалися попитом у більшості населення, так як їх зарплати були нижчі, ніж у чоловіків [5, с. 101].

У 1863 р. королівську стипендію на вступ у педагогічний коледж було скасовано. З 1870 р., згідно "Закону про Початкову освіту" (Elementary Education Act, 1870) вимоги щодо підготовки вчителів було змінено. У зв'язку з попитом на велику кількість учителів, повноваження на їх підготовку було надано місцевим шкільним радам. Рада Комітету відновила королівську стипендію, але терміном на один рік. Згодом, інспекції Її Величності з питань освіти було надано право приймати студентів без іспитів, і це знизило стандарт Сертифікату. Між 1870 і 1880 роками число сертифікованих учителів зросло в три рази (з 12 467 до 31 422 осіб); кількість учнів на одного вчителя – у два рази [10, с. 14–35]; число учнів – учителів більш ніж в два рази (з 14612 до 32128 осіб); "помічників вчителів" (від 1262 до 7652 осіб). Протягом декількох років у багатьох областях кількість "помічників учителів" перевищувала кількість сертифікованих, частково через попит на "дешевих" учителів. Систему "учень – учитель" почали критикувати, вказуючи на її вузький зміст, низький рівень професійної та академічної підготовки кадрів. З метою модернізації системи у Лондоні та у Ліверпулі створюються центри, які пропонують підвищити професійну та академічну підготовку вчителів на базі двох великих шкільних рад (Лондона і Ліверпуля). Ця практика швидко поширилася, і до 1890 р. більшість "несертифікованих учителів" навчалася у цих центрах. Організації також покращили умови: підвищення віку вступу, зменшення кількості навчальних годин і т.д. Комітет Ради (попередник Ради з питань освіти) були змушені наслідувати цей приклад і в 1878 р., підняли офіційний вік вступу до системи "учень – учитель" на рік (з 14 років). Університети почали готувати вчителів з 1890 р., коли при них було створено "Денні педагогічні коледжі" (Day training colleges) відповідно до рекомендацій Королівської комісії, які стосувалися робочої частини "Закону про початкову освіту" [3, с. 38–40]. Шість з них було відкрито в 1890 р., і ще чотири у наступному році. До 1900 р. їх нараховувалося 16, а число студентів сягало 1150 осіб. Це було важливою подією, оскільки це покращило професійну підготовку вчителів для початкових шкіл, закінчило "ізоляцію" коледжів та підняло престиж професії вчителя. Коледжі не обмежувалися місцевими студентами, вони приймали до вступу студентів з різних міст і сіл, яким надавалося проживання в гуртожитках. Навчальні програми у таких коледжах мали бути схвалені Відділом освіти (Education Department) та перевірені інспекцією Її Величності з питань освіти. Студенти після закінчення коледжу вступали в університет на термін, який визначав категорію майбутнього вчителя: відповідно – на один рік, два, три чи чотири (право бути викладачем), де мали право, окрім обов'язкових педагогічних лекцій відвідувати будь – які інші [6, с. 47]. Поступово університети ввели дипломи аспірантів у

галузї освіти, і деякі з "денних коледжів" відкрили вторинні навчальні підрозділи. Як форма вищої освіти професійна підготовка майбутніх учителів утвердилася у 1902 р., після прийняття закону Баульфа (The Balfour Act, 1902), який створив структуру загальної системи освіти Великобританії [11, с. 80–81].

У висновках зазначаємо, що система становлення професійної підготовки майбутніх учителів у Великобританії припадає на період ХІХ ст., для якого характерними рисами були: індустріалізація та бурхливий розвиток промисловості, що стало причиною необхідності в освіченому населенні, а отже – у висококваліфікованих учителях. Такі чинники стали причиною становлення системи підготовки майбутніх учителів. З'ясовано, що становлення професійної підготовки вчителів модернізувався поступово. Якщо на початку століття професійна підготовка майбутніх учителів не носила систематичний характер, і зводилася до системи "учень – учитель", то до початку ХХ ст. вона утвердилася як форма вищої освіти у 1902 р., після прийняття закону Баульфа (The Balfour Act, 1902), який створив структуру загальної системи освіти Великобританії.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Зотов А.Ф. Буржуазная философия XIX – XX века: Учеб. пособие для филос. фак. ун-тов / А.Ф. Зотов, Ю.К. Мельвиль. – М.: Высш. шк. 1988. – 520 с.
2. Сисоева С. О. Підготовка вчителя до формування творчої особистості учня : монографія / С. О. Сисоева. – К. : Поліграфкнига, 1996. – 403 с.
3. Davin, A. Growing up poor: home, school and street in London 1870-1914 /London; Rivers Oram Press Records of the College of Preceptors // Institute of Education. Retrieved, 2009-04-01. Institute of Education Archives, file: DC/COP
4. College of Preceptors. Fifty years of progress in education : a review of the work of the College of Preceptors from its foundation in 1846 to its jubilee in 1896 (London: College of Preceptors, 1896).
5. F. Widdowson. Educating Teacher: Women and Elementary Teaching in London, 1900-1914 /F. Widdowson (Macmillan Education, Basingstoke, 1986), p.101.
6. H.C. Dent, The Training of Teachers in England and Wales 1800-1975 /H.C. Dent (Hodder and Stoughton, London 1977), 470 p.
7. Harcourt, L. V., An Eton bibliography (London : S. Sonnenschein & co., ltd., 1898) 1st viscount /45p./ Library of Congress, file: Z5816.E85 H2 //University of British Columbia Archive
8. Gates B. Faith schools and colleges of education since 1800 /R Gardner J Cairns and D Lawton // (Abingdon: Routledge Falmer, 2005), 121p.
9. Lawson, John; Silver, Harold. A Social History of Education in England. (London: Routledge, 1973) –XII Ch., 294 p.
10. Recataloguing is currently underway, BFSS Secretaries' Papers (19th century)/ British and Foreign School Society Archive, files: 005-006/Early Minute Books and Register
11. Reid, I. The Sociology of School and Education / I. Reid // Fontana Press, 1986.-320 p.
12. R. J. W. Selleck: Shuttleworth, Sir James Phillips Kay-, first baronet (1804–1877), Oxford Dictionary of National Biography, Oxford University Press, 2004, accessed 23 June 2012

Коляда Т.В.

РАЗВИТИЕ СИСТЕМЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ В ВЕЛИКОБРИТАНИИ (XIX В.)

В статье рассмотрено становление системы профессиональной подготовки будущих учителей Великобритании в XIX веке, определены факторы, которые повлияли на ее становление, охарактеризованы принцип функционирования системы "ученик - учитель", рассмотрены ее особенности, недостатки и преимущества. Обоснованно процесс модернизации системы подготовки будущих учителей в XIX веке от начального этапа "ученик-учитель" к этапу становления системы подготовки учителей как формы высшего образования.

Ключевые слова: система подготовки будущего учителя, просветительские общества, система "ученик-учитель", "коледжи для учителей", Закон о начальной школе, "дневные коледжи".

ESTABLISHMENT OF TEACHER TRAINING IN THE UNITED KINGDOM (XIX C.)

The article deals with the formation of training future teachers Britain in the nineteenth century. The factors that influenced its formation, characterized by the principle of the system, "pupil – teacher", examines its particular advantages and disadvantages. Reasonably modernization process of the preparation of future teachers in the XIX century, from the initial stage of the "student – teacher" to block the formation of teacher education as a form of higher education.

Key words: system of training of the future teacher, First Teacher Training Scheme, "pupil – teacher" scheme, Elementary Education Act, "college of preceptors", college for teacher, the Primary Schools, "day training college".

УДК 159.9.072.5:37.012

Леонтьєва І.В.

**ІСТОРИЯ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ:
ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНІ УРОКИ О.Ф. ЛАЗУРСЬКОГО (1874-1917)**

У статті проаналізовано поняття "експериментальний урок" як обґрунтований О. Лазурським особливий підвид методу природного експерименту, що спрямовувався на психолого-педагогічне дослідження школяра в процесі навчальної діяльності. Висвітлено реалізацію О. Лазурським за допомогою цього методу дослідження особистості дитини та її діяльності, в якій вона виявлялася, а також впливу, який ця діяльність чинить на розвиток самої дитини. Проаналізовано встановлені вченим індивідуальні вияви школярів на кожному з розроблених експериментальних уроків й у зв'язку з цим висвітлено розкриті О. Лазурським можливості експериментальних уроків щодо вивчення та розвитку особистості молодших учнів.

Ключові слова: О. Ф. Лазурський; експериментальний урок, метод природного експерименту; методологія психолого-педагогічного дослідження; цілісна характеристика особистості школяра.

У розроблення вітчизняної педагогічної психології видатний внесок у перші десятиліття ХХ ст. зробив Олександр Федорович Лазурський (1874-1917). Сучасним психологам і педагогам він відомий як один з розробників теорії особистості, але ще й досі малознаний як один з перших вітчизняних експериментаторів у галузі вдосконалення уроку у сенсі підвищення ефективності змісту і методів навчально-виховного процесу у школі. Вивчення особливостей особистості учнів з метою планування та здійснення ефективного навчання відповідно до їхніх індивідуальних особливостей (відчуттів, сприймань, мислення, пам'яті, уяви, особливостей інтересів, нахилів, здібностей, темпераменту, характеру) дає змогу досягти оптимального педагогічного впливу на учня, "створює найбільш сприятливі можливості для розвитку пізнавальних сил, активності, нахилів і обдарувань кожної дитини, передбачає пристосування форм і методів педагогічного впливу до індивідуальних особливостей задля забезпечення запроєктованого рівня розвитку особистості, керівництва розвитком дитини на основі глибокого знання її особистості та умов життя" [1, с.332]. Тому можливості розробленого ще на початку ХХ ст. О. Лазурським методу природного експерименту, як оригінального й ефективного способу вивчення особистості й експрес-діагностики характеру школяра, що не обмежувався лише дослідженням індивідуальних особливостей дитини в реальних, життєвих обставинах, але й поширювався на її навчальну діяльність, потребують ретельного аналізу й актуалізації.